

Monica Sjöö: Den stora kosmiska modern

Handledningen riktar sig i första hand till lärare
i åk 7–9 och gymnasiet.

INNEHÅLL

- 3 Inledning
- 4 Trivselregler för skolor när de besöker museet
- 5 Monica sjöö: Den stora kosmiska modern
- 7 Några av de konstverk som är med i utställningen
 - 7 God Giving Birth, 1968
 - 8 Past and Present, 1969
 - 9 House-Wives, 1973
 - 10 The Goddess at Avebury and Silbury, 1978
 - 11 Meeting the Ancestors at Avebury, 1993
 - 12 Mother Earth in Pain, Her Trees Cut Down, Her Seas Polluted, 1996
 - 13 Titel saknas (Ama Mawu), efter 1993
- 14 Uppgifter och diskussionsfrågor
 - 14 Aktivism – att engagera sig för förändring
 - 15 Patriarkat och matriarkat
 - 15 Gudinnor
 - 16 Feminism och ekofeminism
 - 17 Häxprocesser
 - 18 Fabulera mera!
 - 19 Bildanalys
- 20 Anteckningar

INLEDNING

MODERNA MUSEETS lärarhandledningar formuleras med grundskolans och gymnasieskolans läroplaner och kursplaner i åtanke. Lärarhandledningarna är utformade som stöd inför ett besök på Moderna Museet och kan också användas för att arbeta vidare med utställningen efter museibesöket. Tanken är att ge en grundläggande förståelse för den aktuella utställningen samt ge förslag på övningar och diskussionsfrågor.

I skolans läroplaner står bland annat att varje elev ska få utveckla sina möjligheter att kommunicera genom att samtala, läsa och skriva och att skapande arbete och lek är väsentliga delar i det aktiva lärandet. Skolan ska stimulera elevernas kreativitet, nyfikenhet och självförtroende samt uppmuntra dem att pröva egna idéer och lösa problem. Både de intellektuella och de praktiska, sinnliga och estetiska aspekterna ska uppmärksammas i skolarbetet.

I denna lärarhandledning till *Monica Sjöö: Den stora kosmiska modern* finns flera olika uppgifter och diskussionsfrågor som passar bland annat ämnena historia, bild, religion, samhällskunskap och svenska.

Introduktionstexten är skriven av utställningens curator Jo Widoff och verkstexterna av Marianna Feher. Uppgifter och diskussionsfrågor är skrivna av Ylva Hillström.

Foto: Albin Dahlström/Moderna Museet och Krister Hägglund/Skellefteå museum (s. 1, 7, 10, 18 och 19).

Mejla gärna synpunkter på handledningen till:
y.hillstrom@modernamuseet.se

TRIVSELREGLER FÖR SKOLOR NÄR DE BESÖKER MUSEET

VÄLKOMNA TILL MODERNA MUSEET!

För att besöket ska bli så bra som möjligt, tänk på följande:

ANSVAR FÖR GRUPPEN

Läraren ansvarar för klassen under besöket i museet. Vi rekommenderar att elevgrupper t o m högstadiet går tillsammans med lärare.

LÅSBARA SKÅP

Kläder och väskor kan förvaras i de låsbara skåpen som finns bakom Butiken samt på plan 1.

SKOLMATERIAL

Fråga gärna museivärdarna om vägledning. Det finns skrivplattor att låna. Använd inte väggar eller skulptursocklar som skrivunderlag eftersom det blir märken. Använd endast blyertspennor i utställningssalarna om eleverna behöver teckna eller anteckna.

VAR FÖRSIKTIG I SALARNA

Eftersom det är lätt att stöta till konstverk i salarna ska ryggsäckar, större väskor, paraplyer etc. lämnas i garderoben eller i förvaringsboxarna. För att inte riskera spill på konstverk får man inte dricka eller äta i salarna eller i korridoren utanför. Rör er lugnt i salarna. Visa hänsyn till pågående visningar. Grupper under ledning av Moderna Museets personal har företräde i utställningssalarna. Använd gärna de hopfällbara svarta pallarna som finns i museet och bär dem försiktigt så konsten omkring inte skadas. Kom ihåg att sätta tillbaka pallen på ställningen.

VARFÖR FÅR MAN INTE RÖRA KONSTEN?

Det är inte tillåtet att röra vid konstverken. Att försiktigt ta på något verk innebär stora skador genom att saltet och fettets på fingrarna alltid orsakar märken på alla material. Museets uppdrag är att bevara konstverken för kommande generationer av museibesökare.

VAR KAN VI ÄTA MATSÄCK?

På plan 1 vid sjösidans entré finns ett matsäcksrum.

FOTOGRAFERING

Det är tillåtet att fotografera i utställning, men utan stativ och utan att det stör andra besökare.

MUSEIVÄRDAR

Under ert besök på Moderna Museet kommer ni att träffa museivärdar i informationsdisken eller i utställningarna. Vänd er gärna till dem om ni har frågor om konstverk, utställningar, program eller vill lämna tips och synpunkter.

MONICA SJÖÖ: DEN STORA KOSMISKA MODERN

Den svenska konstnären, aktivisten, författaren och ekofeministen Monica Sjöö (1938–2005) förde i allt sitt skapande en kompromisslös kamp för frihet från varje form av förtryck. Hennes politiska medvetenhet formades i ungdomen av Vietnamdemonstrationerna, anarkiströrelsen, den oberoende konstscenen och kvinnokampen. Alla dessa erfarenheter lade grunden för hennes livaktiga tillvaro som konstnär och aktivist i Bristol, där hon kom att verka större delen av sitt liv och där hon blev en centralfigur inom den brittiska kvinnorörelsen.

Monica Sjöö var i hela sin gärning kontroversiell. I råa och djärva bilder förespråkade hon tidigt kvinnors rätt till sexuellt självbestämmande och abort. Hennes målning *God Giving Birth* (1968) är idag en feministisk ikon, men ansågs vid tiden som hädisk och obscen och plockades gång på gång ned från utställningar. Censuratgärderna stärkte Sjöös övertygelse om vikten av att skildra kvinnliga erfarenheter i sin konst. Den abstrakta konsten avfärdade hon som ett västerländskt, manligt privilegium. ”Hur kan vi kommunicera kvinnors styrka, kamp, väg ur förtrycket, blod, barnafödsel och sexualitet i ränder och trianglar?” frågade hon sig.

Den stora modern, som Sjöö knöt mycket av sitt tänkande kring, återfinns i olika gestalter och kulturer genom historien. För Sjöö var hennes väsen närvarande i alla livets skeenden, som en erfarenhet som genomsyrar både naturen och varandet. Förtrycket av kvinnor och minoriteter, liksom exploateringen av landområden och skövlandet av naturen, var för Sjöö som att göra våld på Den stora modern. Hennes politiska engagemang i kvinnofrågan och i miljörörelsen bands därmed samman med hennes andliga övertygelse. Sjöös tro på alltings förbundenhet ledde henne in i de nyhedniska sammanslutningar som växte fram i Storbritannien och Nordamerika, och hennes böcker om Den stora modern kom att få stor betydelse för den radikala gudinnefeminismen.

Freds rörelsen fick ny kraft under 1980-talets militära upp-
trappning. Sjöö organiserade flera politiska kampanjer, och
med kvinnogrupper som Women for Life on Earth deltog hon i
fredsmarscher och antikärnvapenläger. I den kvinnliga gemen-
skapen vävdes anarkism, eko-feminism, ekologisk aktivism
och andlighet samman i hängivna protester, dans och sång.

Monica Sjöös livslånga forskande om forntida, matriarkala
kulturer präglade hennes tänkande och konst. Kunskapen
använde hon för att skissa konturerna av en annan möjlig
framtid, där andlighet och politisk förändring kom samman.
Sjöö sökte sig tillbaka i tiden för att finna röster och samman-
hang som kunde eka högt i nuet och verka för en total revolution.

Women For Life on Earth Peace March från Cardiff till Brawdy, 1982

Fotografi från Monica Sjöös privata arkiv

© The Estate of Monica Sjöö

NÅGRA AV DE KONSTVERK SOM ÄR MED I UTSTÄLLNINGEN

GOD GIVING BIRTH, 1968

Flera av Monica Sjöös verk skildrar hennes tolkningar av urgamla matriarkala samhällen, där religionen var där centrerad kring Den stora modern. Efter att ha fött sitt första barn på sjukhus bestämde sig Sjöö vid sin andra graviditet för en naturlig förlossning hemma. Det kom att bli en omvälvande erfarenhet, som gav inspiration till att måla *God Giving Birth*. Hon har beskrivit upplevelsen som övernaturlig och att hon kände Den stora moderns gudomliga kraft inom sig. Den stora modern som även är verkets centralgestalt, tolkade Sjöö som källan till allt liv.

När verket ställdes ut i England på 1970-talet möttes det återkommande av starka reaktioner. Vid ett tillfälle polisanmälades Sjöö och anklagades för blasfemi (hädelse mot Gud) och obscenitet, men åtalet lades ner. Målningen har blivit ett av Sjöös mest kända verk och betraktas idag som en feministisk ikon.

Monica Sjöö, *God Giving Birth*, 1968
© The Estate of Monica Sjöö

PAST AND PRESENT, 1969

I *Past and Present* visar Monica Sjöö på ett universellt systemskap över tid och rum och synliggör andra kulturer än sin egen. Måleriet gjorde det möjligt för henne att lyfta fram erfarenheter och förmedla historier som annars var dolda eller bortglömda. På så vis ville hon utmana patriarkala och västerländska narrativ (berättelser).

Redan som ung var Monica Sjöö politiskt aktiv. Hon rörde sig i anarkistiska kretsar, engagerade sig mot rasism och förtryck av marginaliserade grupper och var aktiv inom olika freds- och kvinnorörelser. Sjöö upplevde att det moderna samhället var förtryckt av patriarkatet och ville därför genom sin konst framställa alternativa gemenskaper baserade på matriarkala strukturer.

Monica Sjöö, *Past and Present*, 1969

© The Estate of Monica Sjöö

HOUSE-WIVES, 1973

I verket *House-Wives* syns tre gestalter: en naken kvinna, en städande kvinna och en idealiserad modersfigur. Alla är instängda bakom ett galler. Monica Sjöö visar tidens hemmafruar som fångslade i traditionella kvinnoroller.

På 1970-talet startade gräsrotskampanjen Wages for Housework, som Monica Sjöö kom att delta i. Rörelsen grundades av en grupp radikala feminister i Italien och fick stor spridning både i Europa och USA. De ifrågasatte det kapitalistiska systemet, sociala konventioner, stereotypa kvinnoroller och oavlönat hemarbete. I samband med deras protestmarscher använde de sig ofta av parollen "Darra, darra, häxorna återvänder – inte för att brännas, utan för att få betalt!".

Vid den här tiden skapade många konstnärer abstrakta verk som inte förställde verkligheten, men Monica Sjöö valde figurativa bilder för att förmedla sina budskap. Detta var för henne en revolutionär handling eftersom den visade på kvinnors verkliga situation – på deras liv, arbete och kamp.

Monica Sjöö, *House-Wives*, 1973
© The Estate of Monica Sjöö

THE GODDESS AT AVEBURY AND SILBURY, 1978

Landskapet runt Bristol i England – där Monica Sjöö bodde nästintill hela sitt vuxna liv – rymmer flera uråldriga lämningar som Stonehenge, Glastonbury Tor och Avebury. 1978 besökte Sjöö fornlämningarna vid Avebury och Silbury Hill. Där hade hon en psykedelisk och djupt andlig upplevelse, och sitt första möte med Den stora modern. Sammankomsten blev ett uppvaknande för Sjöö. Den etablerade hennes livslånga förbindelse till platserna, vilka hon ansåg vara heliga lämningar från forntida matriarkat. Upplevelsen inspirerade henne att måla *The Goddess at Avebury and Silbury*. Målningens mittpunkt symboliserar Silbury Hill, i Sjöös tolkning: Den stora moderns livsmöter. Därefter blev hennes andliga, ekofeministiska och konstnärliga praktiker alltmer sammanflätade.

Monica Sjöö, *The Goddess at Avebury and Silbury*, 1978
© The Estate of Monica Sjöö

MEETING THE ANCESTORS AT AVEBURY, 1993

I verket *Meeting the Ancestors at Avebury* väcks naturens väsen runt fornlämningen till liv. Stenar och sädescirklar vävs samman med det förgångnas andar – gudinnor, shamaner och prästinnor. Monica Sjöö uppfattade sig själv som ett medium som kunde kommunicera med andliga väsen över tid och rum. Efter sin första upplevelse vid Avebury och Silbury Hill 1978 gjorde hon flera återbesök till platserna, som kom att bli heliga för henne. Där utförde hon olika ritualer för att komma i kontakt med Den stora modern, som för Sjöö var fullständigt levande – en andlig kraft som gav liv, näring och själ till hela vår planet. Sjöös själsliga sökande hämtade också inspiration i hennes forskning om gudinnor och matriarkala kulturer.

Monica Sjöö, *Meeting the Ancestors at Avebury*, 1993

© The Estate of Monica Sjöö

MOTHER EARTH IN PAIN, HER TREES CUT DOWN, HER SEAS POLLUTED, 1996

I *Mother Earth in Pain* gestaltar Monica Sjöö Den stora moderns lidande, till följd av den miljöförstöring hon utsätts för. Målningen gjordes 1996 efter att hon besökt den enorma skogsmarken nära staden Newbury i England, där en ny förbifart höll på att byggas. Trots att flera protesterande klimataktivister var på plats förstördes hundratals hektar skog. Ungefär samtidigt pågick ett gigantiskt oljeutsläpp utanför Milford Haven i södra Wales. Detta ledde till att Pembrokeshire's kustlinje blev svårt förorenad och tusentals fåglar dog.

Monica Sjöö oroades över det tilltagande klimathotet och engagerade sig ständigt i olika protester mot människans övertramp mot jorden. I sitt måleri ville hon förena ekofeministiska, politiska och andliga budskap.

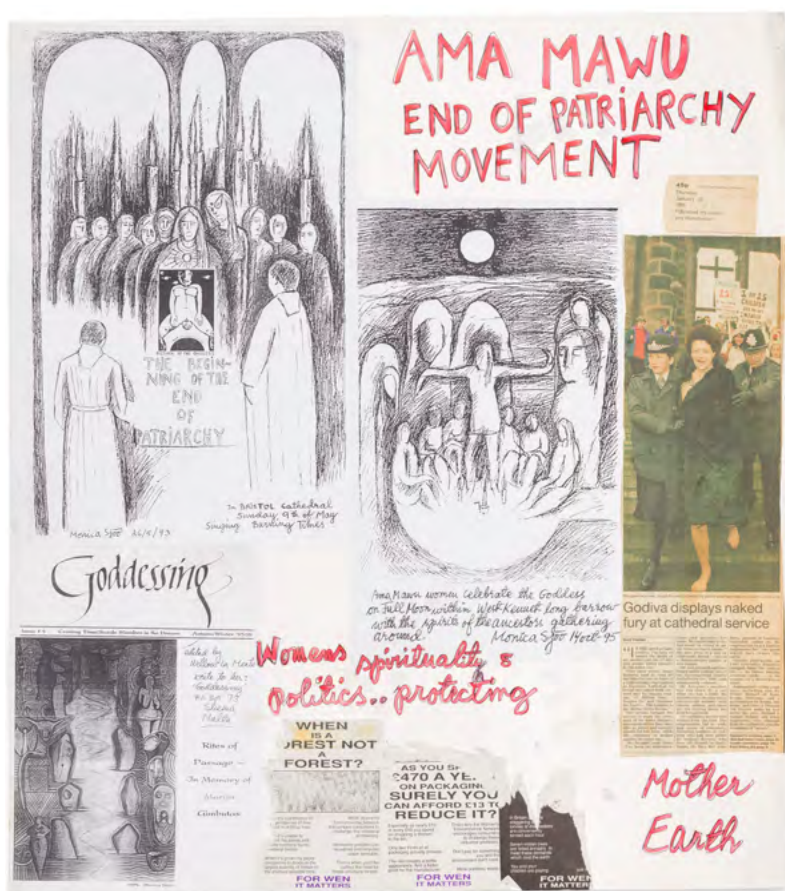

Monica Sjöö, *Mother Earth in Pain, Her Trees Cut Down, Her Seas Polluted*, 1996
© The Estate of Monica Sjöö

TITEL SAKNAS (AMA MAWU), EFTER 1993

AMA MAWU var en feministisk, antirasistisk och andlig grupp som Monica Sjöö var med och grundade. *Ama* står för "amma", "mor" och "mormor", och *Mawu* är namnet på en västafrikansk gudinna. Gruppen var baserad i Bristol och organiserade evenemang, seminarier, workshops och manifestationer. De tog avstånd från våld och deras aktioner präglades främst av sång och dans, där kärnan i budskapet ofta handlade om avskaffandet av patriarkatet.

En av de mer kontroversiella aktionerna som genomfördes av AMA MAWU var demonstrationen i katedralen i Bristol 1993. En grupp kvinnor samlades utanför kyrkan för att sedan gå in och stillsamt sjunga sånger om häxprocesserna i Europa. Sjöö var en av de medverkande och i handen höll hon ett plakat med sin målning *God Giving Birth*.

Monica Sjöö, Titel saknas (Ama Mawu), efter 1993

© The Estate of Monica Sjöö

UPPGIFTER OCH DISKUSSIONSFRÅGOR

AKTIVISM – ATT ENGAGERA SIG FÖR FÖRÄNDRING

monica Sjöö var djupt engagerad i både kvinnors rättigheter, fredsrörelsen och miljöfrågor och hon var en hängiven kärnvapenmotståndare. Flera av hennes målningar användes i olika demonstrationer eller aktioner. Både i och utanför utställningen på Moderna Museet presenteras några av Fridays for Futures plakat och banderoller. Tanken är att skapa en länk mellan Monica Sjöös och dagens samhälleliga engagemang och dessutom påminna om att det vi nu betraktar som museiföremål en gång användes rent konkret för att skapa förändring.

Gör egna banderoller och plakat i valfri storlek, eller gör skisser i mindre format om ni har ont om material och utrymme. Vad engagerar er och varför? Vilka är vår tids viktigaste frågor? Diskutera tillsammans i klassrummet.

SYFTE: Att belysa engagemangets betydelse för samhällelig förändring.

Monica Sjöö, Titel saknas, u.å.
© The Estate of Monica Sjöö

PATRIARKAT OCH MATRIARKAT

Monica Sjöö vände sig mot det patriarkala samhället och skildrade istället olika matriarkala strukturer i sin konst. Ta reda på mer om vad patriarkat respektive matriarkat betyder och innebär.

Patriarkala strukturer vidmakthålls eller ifrågasätts på olika sociala medier. Diskutera några av de röster som gör sig hörda i de här frågorna i vår samtid. Resonera om möjliga bakomliggande drivkrafter och konsekvenser av de olika åsikterna. Kom ihåg att hålla en respektfull ton i klassrummet. Det är inte alltid viktigt att vinna en argumentation, utan kan vara ännu viktigare att försöka förstå dem man samtalar med och själv göra sig förstådd.

SYFTE: Att samtala om olika typer av texter och diskutera aktuella samhällsfrågor. Att öva sig i att delta aktivt, uttrycka känslor, tankar och kunskaper, att lyssna, ställa frågor och föra resonemang, samt att formulera och bemöta argument.

GUDINNOR

Monica Sjöö var mycket intresserad av gudinnetraditionen. I olika kulturer och religioner finns olika gudinnor. I den gamla egyptiska tron finns Isis, Bastet och Astarte, i den antika grekiska och romerska finns Hera, Demeter och Diana, i den sumeriska Inanna och i den fornordiska Freja, för att bara nämna några exempel. Under 1950-talet växte Wiccarörelsen fram, med Gerald Gardner som företrädare. Wicca är en naturreligion, där Gudinnan tillbes.

Ta reda på mer om Wicca och olika gudinnetraditioner och redovisa för varandra. Använd ord, bilder (egna eller funna) och musik om ni vill.

PODDTIPS: Myter och mysterier, avsnitt 29, *Gudinnans återkomst*.

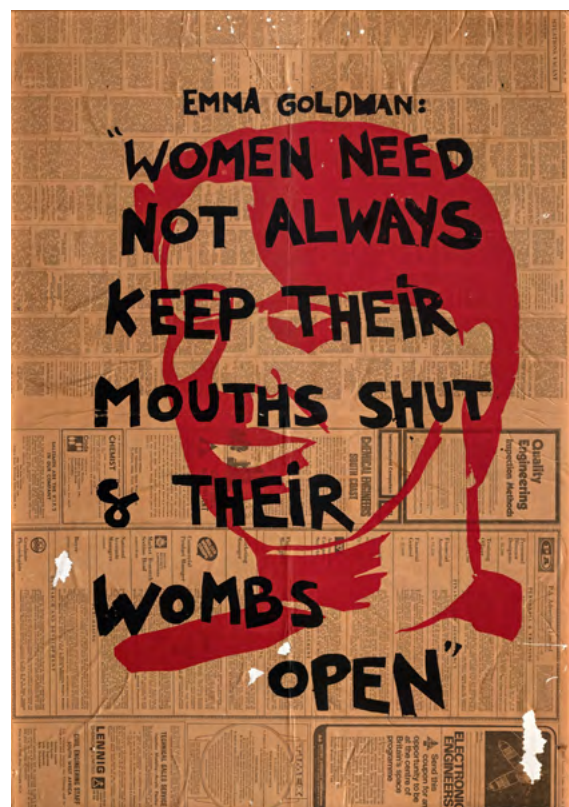
SYFTE: Att lära sig mer om nyhedniska traditioner och att använda olika metoder för att redovisa kunskaperna.

FEMINISM OCH EKO-FEMINISM

Monica Sjöö var ekofeminist. Ekofeminismen utgår från att förtrycket av kvinnan hör ihop med förtrycket av jorden, naturen och miljön och om vi ska komma tillrätta med miljöförstöring och den idag akuta klimatkrisen, så måste vi samtidigt ge kvinnor och män lika rättigheter i samhället. Sjöö inspirerades av bland andra författaren och feministen Elin Wägner, konstnären Siri Derkert och författaren och anarkisten Emma Goldman.

Skapa ett gemensamt verk på ett stort papper. Om möjligt, sätt upp papperet på väggen, som ett stort klotterplank. Låt det bli en kollektiv berättelse om hur en hållbar värld skulle kunna se ut och kännas.

SYFTE: Att sätta in klimatkrisen i ett nytt perspektiv och att i ord och bild ge plats åt funderingar om en hållbar framtid.

Monica Sjöö, *Women Need Not Always Keep Their Mouths Shut & Their Wombs Open*, 1968
© The Estate of Monica Sjöö

HÄXPROCESSER

En av de mer kontroversiella aktionerna som genomfördes av gruppen AMA MAWU, där Monica Sjöö ingick, var demonstrationen i katedralen i Bristol 1993. En grupp kvinnor samlades utanför kyrkan för att sedan gå in och stillsamt sjunga sånger om häxprocesserna i Europa.

Ta reda på mer om häxprocesserna i Europa under 1600-talet. Använd bibliotek och/eller nätet. Vad låg bakom häxprocesserna? Vad var det som gjorde att vissa kvinnor betraktades som häxor? Vem hade att vinna på att dessa kvinnor straffades?

Extrauppgift i svenska (eller engelska) för gymnasieelever: Läs och diskutera Jeanette Wintersons kortroman *Skymningsporten* (The Daylight Gate), som bland annat handlar om häxprocesserna i England.

SYFTE: Att öva förmågan att söka information från olika källor och värdera dessa. Att fördjupa sig i ett viktigt skeende i europeisk historia och reflektera över dess orsaker och konsekvenser.

FABULERA MERA!

Sheela na Gig (1978) och *Cosmos within Her Womb* (1971) är på sätt och vis syskonmålningar. *Sheela na Gig* är en figur som finns i många kyrkor, framför allt i Storbritannien. Det är en hednisk gestalt, som förmodligen har med fruktbarhet att göra. Skriv en novell med inspiration från de två målningarna. Fantisera fritt, men inkludera följande ord:

Magi
Kraftfull
Oval
Uråldrig
Tält
Utflykt

SYFTE: Att stimulera fantasin och använda det skrivna språket för att skapa en historia. Att öva inlevelseförmåga och litterär gestaltning.

Monica Sjöö, *Kosmos inom hennes livmoder*, 1971
© The Estate of Monica Sjöö

Monica Sjöö, *Sheela na Gig, Skapelse (detalj)*, 1975
© Museum Anna Nordlander

BILDANALYS

Gör en gemensam bildanalys av Monica Sjöös verk *God Giving Birth* från 1968. Analysera enligt nedanstående modell:

Denotation i en bildanalys är en saklig beskrivning av ett verk exempelvis innefattande:

Vad ser vi i bilden? (Människor, saker, miljöer, skeende)

Vad är det för komposition? Vad är mest intressant i verket?

Konnotation i en bildanalys är en tolkning av konstverket:

Vad tänker och känner vi när vi ser verket?

Värderingar? (privata, gemensamma, utifrån normer)

Vad gör verket intressant eller ointressant?

SYFTE: Att öva sig i att analysera bilder och utveckla förståelse för vissa ord och begrepp som kan användas för att kunna samtala om bilder. Att lyssna till och respektera andras åsikter och tankar.

Monica Sjöö, *God Giving Birth*, 1975
© The Estate of Monica Sjöö

ANTECKNINGAR

[illegible]